

1. Stemprocedure¹

Om zijn stem uit te brengen, brengt de kiezer eerst de chipkaart in de daartoe voorziene gleuf van de kaartlezer van de stemcomputer.

Het scherm van de stemcomputer geeft volgende zaken weer:

1. Eerst een overzicht van alle lijsten die kandidaten hebben voorgedragen voor de desbetreffende verkiezing. Die lijsten worden voorgesteld door hun letterwoord en hun volgnummer. De kiezer kiest een lijst door op het aanraakscherm op het overeenstemmende vakje te duwen; hij doet hetzelfde als hij blanco wil stemmen. De kiezer bevestigt zijn keuze voor een lijst of om blanco te stemmen;
2. Na de keuze van de lijst vertoont het scherm de naam en voornaam van de kandidaten (titularissen en opvolgers²) van die lijst. De kiezer brengt zijn stem uit door op het aanraakscherm te duwen:
  - op het vakje boven aan de lijst, indien hij het eens is met de voorgestelde volgorde van de kandidaten (titularissen en opvolgers);
  - of op de vakjes die overeenstemmen met één of meerdere kandidaten van dezelfde lijst.

Zodra de kiezer zijn stem heeft uitgebracht, wordt hij verzocht die te bevestigen. Die bevestiging sluit de stemming van de kiezer af voor de lopende verkiezing. Zolang de kiezer zijn stem niet heeft bevestigd voor een verkiezing, kan hij de kiesoperatie herbeginnen door op het vakje “ Annuleer uw stem ” te duwen. Dezelfde procedure herbegint voor de andere verkiezing(en).

De verkiezingen komen in volgende volgorde:

- 1° Europa
- 2° Kamer
- 3° het/de respectievelijke Gewest- of Gemeenschapsparlement(en)

De hele verkiezingsprocedure gebeurt met dezelfde chipkaart die in de kaartlezer blijft zitten.

3. Vervolgens wordt een stembiljet afgedrukt door de stemcomputer. Dit bevat de stem van de kiezer onder de vorm van een barcode en onder getypte vorm. De kiezer wordt vervolgens door de computer gevraagd om zijn stembiljet in tweeën te vouwen (afgedrukte kant naar binnen) en om zijn stemchipkaart terug te nemen.
4. Nadat de kiezer zijn stem heeft uitgebracht, zijn stembiljet heeft gekregen en de chipkaart uit de stemcomputer heeft genomen, heeft hij de mogelijkheid om de inhoud van de barcode op zijn stembiljet te visualiseren met de barcodelezer die aanwezig is in één van de stemhokjes van het stembureau.
5. De kiezer verlaat vervolgens het stemhokje en registreert zijn stem door de barcode van het stembiljet op de scanner van de stembus in het stembureau te plaatsen. Wanneer het stembiljet correct gescand werd, is de stem geregistreerd en opent een automatisch luik waar de kiezer het gescande stembiljet in deponeert.

---

¹ De stemprocedure wordt op gedetailleerde wijze beschreven in artikel 8 van de wet van 07.02.2014 tot organisatie van de elektronische stemming met papieren bewijsstuk.

² Voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en voor de verkiezing van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap bestaan er geen opvolgers.

2. Keuzeschermen

In de ééntalige gemeenten en kantons verschijnt, nadat op het scherm is afgebeeld om welke verkiezing het gaat, een overzichtsscherm met de aanwezige lijsten (nummer en letterwoord), dat gevolgd wordt door een overzichtsscherm van alle kandidaten van diezelfde lijst die door de kiezer wordt gekozen.

Er zijn een aantal uitzonderingen:

- In de kieskantons van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad, de randgemeenten Sint-Genesius-Rode, Kraainem, Wezembeek-Oppem en Wemmel, de taalgrensgemeente Voeren en in de kieskantons Eupen en Sankt Vith, moet de kiezer eerst de taal kiezen waarin hij bij het uitbrengen van zijn stem wenst begeleid te worden. Vanaf dat ogenblik is de procedure dezelfde als die beschreven in het punt hierboven.

Opmerking : De keuze van de gekozen lijsten geschiedt totaal onafhankelijk van de keuze van de taal, dat een louter begeleidingsinstrument is bij de stemprocedure.

- Voor de verkiezing van het Europees Parlement moet de kiezer in de kieskring Brussel-Hoofdstad en in het kieskanton Sint-Genesius-Rode bijkomend eerst een keuze maken tussen de lijsten van het Nederlandse kiescollege en die van het Franse kiescollege. De desbetreffende lijsten van de kiescolleges worden hierbij reeds ter informatie weergegeven.

Na deze keuze verschijnen de lijsten van het gekozen college met hun volgnummer en letterwoord.

- Voor de verkiezing van de Kamer moet de kiezer in het kieskanton Sint-Genesius-Rode bijkomend een voorafgaandelijke keuze maken tussen de lijsten van kieskring Vlaams-Brabant en die van kieskring Brussel-Hoofdstad en dit onmiddellijk nadat op het scherm is aangegeven om welke verkiezing het gaat. De desbetreffende lijsten van de kieskringen worden hierbij reeds ter informatie weergegeven.

Na deze keuze verschijnen de lijsten van de gekozen kieskring met hun volgnummer en letterwoord.

- Voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement moet de kiezer in dit gewest bijkomend een voorafgaandelijke keuze maken tussen de lijsten van de Franse en de Nederlandse taalgroep.

De desbetreffende lijsten van de kieskringen worden hierbij reeds ter informatie weergegeven.

Na deze keuze verschijnen de lijsten van de gekozen taalgroep met hun volgnummer en letterwoord.

- Enkel de kiezers die gekozen hebben voor de lijsten van de Nederlandse taalgroep bij de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement kunnen eveneens stemmen op de lijsten voor de verkiezing van de 6 Brusselse leden van het Vlaams Parlement.

3. Voorstelling van de lijsten op het scherm

Het scherm wordt ingedeeld in drie kolommen. De verdeling van de lijsten op het scherm hangt af van het totaal aantal lijsten voor de verkiezing en kieskring in kwestie. De som van de lijsten inclusief het vakje voor de blanco stem wordt afgerond naar het eerstvolgende veelvoud van 3, en vervolgens gedeeld door 3. Dit geeft het aantal lijsten dat per kolom zal worden weergegeven.

Het overzichtsscherm met de lijsten herneemt vervolgens per kolom de lijsten in numerieke volgorde volgens de lijstnummers die aan deze lijsten werden toegekend.

Voorbeeld :

7 lijsten + het vakje met de blanco stem = 8

Kortstbijzijnde veelvoud van 3 is 9

9 delen door 3 → 3 lijsten per kolom.

1. Lijst 'appel'	8. Lijst 'aardbei'	17. Lijst 'bosbes'
4. Lijst 'peer'	10. Lijst 'druif'	Blanco stem
7. Lijst 'citroen'	13. Lijst 'kiwi'	

Het vakje met een blanco stem bevindt zich steeds op de laatste plaats.

4. Voorstelling van de kandidaten op het scherm

- Het stemvak met bolletje bovenaan de lijst (lijststem of "kopstem") blijft behouden, om de kiezer duidelijk te maken dat de lijststem nog steeds bestaat;
- Het stemvak van de kandidaten is genummerd;
- Per kandidaat wordt er een ruimte voorzien van twee regels. Elke regel kan maximaal 25 karakters omvatten (tussenruimte inbegrepen);
- Op de eerste regel wordt er links gestart met de naam van de kandidaat zoals deze geregistreerd staat in het Rijksregister (hoofd- en kleine letters worden identiek overgenomen). Op de tweede regel wordt de voornaam gecentreerd weergegeven;
- De kiezer kan gelijk waar drukken (zowel op nummer, naam als voornaam) in het stemvak van een kandidaat om deze kandidaat te selecteren → het volledige stemvak met het nummer van de gekozen kandidaat wordt dan lichtgrijs;
- De kiezer kan een gekozen of verkeerd gekozen kandidaat ook terug individueel deactiveren door er terug op te drukken, alsook blijft de mogelijkheid van een volledige annulatie onderaan het beeldscherm bestaan.

a. Indeling kolommen

- Het maximaal aantal kandidaten dat per kolom kan worden afgebeeld is 25.
- Indien voor een volledige of voor een onvolledige lijst het aantal te verdelen zetels gelijk is aan of kleiner is dan 25, bevat het scherm twee kolommen:
  - een kolom kandidaat-titularissen links, die zich onder het vakje van de kopstem van de lijst bevindt;
  - een kolom kandidaat-opvolgers rechts, met de voorafgaandelijke vermelding "Opvolgers", bovenaan in een vakje van de kolom opvolgers (indien van toepassing).

In het geval van twee kolommen, is de breedte van elke kolom (kolom kandidaat-titularissen en kolom kandidaat-opvolgers) steeds gelijk aan een derde van de scherm breedte.

- Indien voor een volledige lijst het aantal te begeven zetels gelijk is aan of groter is dan 26, zijn er drie kolommen:
  - één links en één in het midden van het scherm voor de kandidaat-titularissen;
  - één kolom rechts van het scherm voor de kandidaat-opvolgers met de voorafgaandelijke vermelding "Opvolgers", bovenaan in een vakje van de kolom opvolgers (indien van toepassing).

In het geval van drie kolommen, is de breedte van elke kolom steeds gelijk aan een derde van het beeldscherm.

- Indien het onvolledige lijsten betreft, worden de kandidaat-titularissen, als hun aantal kleiner is dan of gelijk is aan 25, afgebeeld in een kolom links van het scherm. Indien dit aantal gelijk is aan of groter is dan 26, worden de kandidaat-titularissen in twee kolommen verdeeld, zoals in het geval van een volledige lijst, hetzij met eenzelfde aantal kandidaten in de beide kolommen, hetzij met één kandidaat meer in de linkse kolom, indien het totaal aantal kandidaten oneven is.

b. Aantal kandidaten/opvolgers per kolom per verkiezing/kieskring

Bovenstaande regels geven het volgende in de praktijk:

Het Europees Parlement

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3 (Opvolgers)
Nederlands Kiescollege	13	-	8
Frans Kiescollege	8	-	6
Duits Kiescollege	1	-	6

De federale Kamer van Volksvertegenwoordigers

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3 (Opvolgers)
West-Vlaanderen	16	-	9
Oost-Vlaanderen	20	-	11
Antwerpen	24	-	13
Limburg	12	-	7
Vlaams-Brabant	15	-	9
Brussel-Hoofdstad	16	-	9
Luik (enkel van toepassing in de 9 Duitstalige gemeenten)	14	-	8

Het Vlaams Parlement

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3 (Opvolgers)
West-Vlaanderen	21	-	16
Oost-Vlaanderen Lijst > 25 kandidaten	14	13	16
Oost-Vlaanderen Lijst ≤ 25 kandidaten	25	-	16

Antwerpen Lijst > 25 kandidaten	17	16	16
Antwerpen Lijst ≤ 25 kandidaten	25	-	16
Limburg	16	-	16
Vlaams- Brabant	21	-	16
Directe verkiezing van de Brusselse leden van het Vlaams Parlement	6	-	6

Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3
Nederlandse taalgroep	17	-	-
Franse taalgroep Lijst > 50 kandidaten	24	24	24
Franse taalgroep 50 kandidaten ≥ Lijst > 25 kandidaten	25	25	-
Franse taalgroep Lijst ≤ 25 kandidaten	25	-	-

! Er bestaan geen opvolgers voor de verkiezing voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Enkel de kiezers die gekozen hebben voor de lijsten van de **Nederlandse taalgroep** bij de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement kunnen stemmen op de lijsten voor de verkiezing van de 6 Brusselse leden van het Vlaams Parlement:

Brusselse leden van het Vlaams Parlement

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3 (Opvolgers)
Directe verkiezing van de Brusselse leden van het Vlaams Parlement	6	-	6

Het Waals Parlement (enkel van toepassing in de Duitstalige kantons van Eupen en Sankt Vith)

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3 (Opvolgers)
Verviers (Luik)	6	-	6

Het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap

Kieskring	Kolom 1	Kolom 2	Kolom 3
Eupen	25	-	-

! Er bestaan geen opvolgers voor de verkiezing voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.